

عنوان

رابطه حرام خوری با ناهنجاری های اقتصادی از دیدگاه قرآن

سلماز قره لی

چکیده

حرام خواری مهم ترین عامل و زمینه ساز کاهلی و سستی در عبادت می باشد. افرادی که از راه ربا، رشوه، قمار، گران فروشی، احتکار، شراب فروشی، مواد مخدر و بالاخره تصرف در اموال مردم، شکم خود و خانواده را سیر می کنند، دین و دنیای خود را تباه می سازند. هدف از این پژوهش بررسی رابطه حرام خواری با ناهنجاری های اقتصادی از دیدگاه قرآن می باشد که به روش پژوهش، توصیفی _ تحلیلی است و به بررسی اسنادی از طریق فیش برداری پرداخته است. در این تحقیق برآنیم تا به این ناهنجاری های اقتصادی حاصل از حرام خواری دست یابیم. با استفاده از یافته های تحقیق که ترک انفاق مالی، اعراض از اگرام یتیم، زیاده خواهی در قالب تنوع طلبی، رباخواری، کم فروشی و غیره سبب ایجاد ناهنجاری های اقتصادی شده و طبق آیات قرآن نتیجه می گیریم این موارد که از ناهنجاری های اقتصادی می باشد ارتباط مستقیمی با حرام خواری دارد.

کلیدواژه ها: حرام، ناهنجاری، ناهنجاری اقتصادی، قرآن

مقدمه

هر چه آثار معنوی و مثبت و پرفایده در خوردن مال حلال است، ضدّش در مال حرام است. صرف غیر مجاز در اموال دیگران که از آن به خوردن مال حرام یا همان لقمه حرام یاد می شود؛ خواه ناخواه آثاری را در پی دارد که می توان آنها را با وضوح و تاکید قابل توجه ای در منابع دینی و کلام بزرگان آیین مشاهده کرد. ترک نماز واجب، ترک نماز شب، قساوت قلب، بی میلی به حقایق اصیل، تاریکی دل، سرسختی نشان دادن در مقابل حق، کسالت روح، ظلمت جان، سستی در دین، دست زدن به کارهای زشت و ناشایست و بسیاری از امور شیطانی به طوری که قرآن مجید و روایات می گویند، از آثار شوم حرام خواری است.

قرآن کریم هم برای بیان هر گونه تصرف در مال دیگری از واژه «أَكَلَ» استفاده کرده است؛ مانند این آیه که می فرماید «وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ» (بقره، ۱۸۸) بر اساس این آیه؛ هر گونه تصرف در اموال دیگران از غیر طریق صحیح و به ناحق؛ مورد نهی خداوند متعال قرار گرفته است. (تفسیر نمونه ج ۲ ص ۴)

بنابراین لقمه حرامی که با تعبیر گوناگون در آیات و روایات مشاهده می شود محدود به چند دانه برنج و لقمه ای نان نمی شود؛ بلکه مراد از این واژه هر گونه مالیست که از راهی ناحق و بدون مجوز شرعی به دست آید و مراد از خوردن آن نیز فرو بردن آن به داخل گلو نمی باشد بلکه منظور هر گونه

تصرف در آن مال، بدون مجوز شرعی و رضایت صاحب آن است. چشم پوشی از نگاه حرام، نرفتن در پی مال حرام و هر چیزی که خداوند حرام نموده انسان را از پرتگاهها و افتادن در آتش غضب الهی حفظ می کند چراکه اگر شخصی دریایی از اعمال خوب و نماز و روزه و .. داشته باشد اما بر خوردن مال حرام و انجام فعل حرام همت داشته باشد همه خوبی ها و خیرات را بر باد می دهد.

مال حرام به سبب آنکه تاثیر شگرف منفی در زندگی بشر دارد، یکی از مباحث مهم در فقه زندگی است. احکام بسیاری در منابع اسلامی برای تبیین این مهم وجود دارد؛ چرا که انسان باید در این حوزه بیشترین توجه و دقت را داشته باشد تا زندگی پاک و سالمی در دنیا داشته و مسیر کمالی خود را به خوبی پیماید.

کسانی که دنیاگرا هستند، به مال و منال دنیا دل می بندند و می کوشند تا از هر راهی هرچند نامشروع آن را به دست آورند و گاه در لباس دین و مذهب، به توجیه می پردازند تا مال حرام را برای خود حلال و مشروع سازند.

بیان مساله

در طول تاریخ مصادیق حرام به اشکال گوناگون تغییر کرده است. به این معنا که موضوع همان است ولی مصداق های آن با توجه به تغییر در روش های کسب و کار تغییر کرده است. به عنوان نمونه ربا یک موضوع برای حکم شرعی است که اسلام آن را حرام دانسته است. هر کسی می داند که ربا

حرام است، اما این رباخواری به شکل‌هایی انجام می‌شود که برخی در تطبیق مصداق با موضوع دچار اشتباه شده و آن را مرتکب می‌شوند. گاهی نیز با تغییر اسم موجب اشتباه مردم می‌شوند.

اینکه مردم امری را خبیث برمی‌شمارند و از آن بیزارند، موجب می‌شود که برخی برای تلطیف اوضاع و تغییر ذائقه مردم، نام‌های جدیدی برای همان امر خبیث و ناپاک و حرام و گناه وضع کنند تا هم بتوانند مقاصد خود را برآورده سازند و هم این گونه جلوه دهند که موضوع تغییر یافته است. بنابراین موضوع شناسی و مصداقیابی یک مسأله مهم برای توده‌های مردم درآمده است.

مال حرام از راه‌های حرام و غیر شرعی به دست می‌آید. براساس آیات و روایات، ربا، رشوه، مال غصبی، پول به دست آمده از راه قمار و شراب، مال به دست آمده از کم‌فروشی، مال دزدی و مال یتیم از جمله مصادیق مال حرام هستند. خوردن مال حرام از گناهان کبیره شمرده شده است. در نتیجه اگر به مسأله حرام خواری پرداخته نشود باعث می‌شود تا آن جامعه و افراد به تباهی کشیده شوند و آن جامعه به سمت نابودی حرکت کند. در همین راستا به بیان چند سوال پیرامون حرام خواری و ناهنجاری اقتصادی به هدف خود که ارتباط بین این دو مولفه است می‌پردازیم.

هدف تحقیق:

بررسی رابطه حرام خواری با ناهنجاری‌های اقتصادی از دیدگاه قرآن

سوالات تحقیق:

حرام خواری از دیدگاه قرآن چیست؟

ناهنجاری اقتصادی از دیدگاه قرآن چیست؟

پیامدهای ناهنجاری اقتصادی ناشی از حرام خواری در قرآن چیست؟

اهمیت و ضرورت موضوع:

از آنجا که کسب مال حلال و روزی حلال و استفاده آن در راه حلال در اسلام و قرآن از اهمیت ویژه و بسزایی برخوردار است و خدوند فرموده است کسی که حرام خواری می کند در آخرت از عذاب سختی برخوردار است و از آنجا که در این زمینه و بررسی رابطه حرام خواری با ناهنجاری اقتصادی از نگاه قرآن پژوهشی صورت نگرفته بود خلاء این تحقیق احساس شد و در جهت رفع این خلاء به نگارش این پژوهش و اهمیت دادن به این حیطة پرداخته شده است.

کفران نعمت:

کفران نعمت‌های الهی، باعث بروز مشکلات اقتصادی است؛ چنانکه بسیاری از اقوام در طول تاریخ به سبب کفر و کفران نعمت دچار بحران‌های اقتصادی و تنگناهای آن شده‌اند؛^{۱۵ تا ۱۷} زیرا از نظر قرآن همان طوری که شکر نعمت بر سعه وجودی شخص و نیز نعمت می‌افزاید^{۱۸}، کفران نعمت نیز عذاب را می‌افزاید. البته باید یاد آور شد که «لأزیدنکم» می‌تواند قرینه بر این باشد که مقصود از «عذابی»، افزون بر عذاب آخرت، مشکلات اقتصادی همانند فقر و فلاکت هم هست. به هر حال، اگر اجتماعی کفران نعمت کند، خدا به جای آرامش و آسایش، آنان را دچار فقر اقتصادی و ناامنی می‌کند و آسایش و آرامش را از آنان می‌گیرد؛ چنانکه می‌فرماید: و خدا شهر و اجتماعی را مثل زده است که امن و امان بود و روزیش از هر سو فراوان می‌رسید، پس ساکنانش نسبت به نعمتهای خدا ناسپاسی کردند و خدا هم به سزای آنچه انجام می‌دادند، طعم گرسنگی و هراس را به مردم آن چشانید. نحل: ۱۱۲

کم‌فروشی:

از نظر قرآن عواملی می‌تواند به عنوان آسیب اقتصادی مطرح شود که از جمله آنها عامل کم‌فروشی یا گران‌فروشی در تبادلات اقتصادی است. براین اساس کم‌فروشی و تقلب در معامله، از جمله عوامل فساد اقتصادی و نابودی آن است^{۱۹} اعراف: ۸۵ چرا که جمله «و لا تفسدوا» می‌تواند عطف عام پس از خاص

باشد؛ بنابراین، کم‌فروشی و مانند آن از مصادیق فساد اقتصادی خواهد بود. همین مطلب در آیات

دیگر نیز آمده است. هود، ۸۴ و ۸۵: شعراء، ۱۸۱ و ۱۸۳، اسراء، ۳۵؛ مطففین، ۱ تا ۳

نتیجه‌گیری:

این تحقیق با عنوان بررسی رابطه حرام خواری با ناهنجاری‌های اقتصادی از دیدگاه قرآن نگارش شد.

از آنجا که حرام خواری باعث از بین رفتن جامعه و افراد و خانواده می‌شود و ناهنجاری‌های اقتصادی

ذکر شده در بالا باعث از بین رفتن زندگی گردیده و جامعه را به سمت سستی و تباهی می‌کشاند

همه موارد ناهنجاری طبق آیات قرآن بررسی گردید.

از بررسی‌های انجام گرفته در فوق نتیجه می‌گیریم که حرام خواری همانطور که در قرآن و خدا نهی

شده و باعث تباهی گردیده است از نظر اقتصادی نیز ناهنجاری‌هایی همچون: کم‌فروشی، رباخواری،

ستمگری، خوردن مال یتیم، دوری از انفاق و غیره را به همراه می‌آورد. همچنین در قرآن و اسلام

حرام خوار مورد نکوهش قرار گرفته است.

منابع:

قرآن کریم

۱. اختر شهر، علی؛ اسلام و توسعه، پژوهشگاه فرهنگ اندیشه اسلامی، تهران، ۱۳۸۵ه ش .
۲. ابراهیمی، محمد حسین؛ مضاربه در اسلام، دفتر تبلیغات اسلامی، قم، ۱۳۷۷ه ش
۳. حکیمی، محمد؛ معیارهای اقتصادی در تعالیم رضوی، چاپ سوم، بوستان کتاب، قم، ۱۳۸۸ه ش.
۴. حلی (محقق)، نجم الدین جعفر بن حسن؛ شرائع الإسلام فی مسائل الحلال و الحرام، چاپ دوم، موسسه اسماعیلیان، قم، ۱۴۰۸ ه ق
۵. حلی (علامه)، جمال الدین حسن بن یوسف؛ قواعد الأحكام فی معرفه الحلال و الحرام، دفتر انتشارات اسلامی، قم، ۱۴۱۳ه ق .
۶. دادگر، یدالله و تیمور رحمانی؛ مبانی و اصول علم اقتصاد، چاپ هفتم، بوستان کتاب، قم، ۱۳۸۶ه ش.
۷. رجائی، محمد کاظم؛ معجم موضوعی آیات اقتصادی، چاپ دوم، انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، قم، ۱۳۸۶ ه.ش
۸. شعیری، تاج الدین؛ جامع الأخبار، انتشارات رضی، قم، ۱۳۶۳ه ش .
۹. صادقی تهرانی، محمد؛ البلاغ فی تفسیر القرآن بالقرآن، مولف - قم، چاپ اول، ۱۴۱۹ ه ق
۱۰. صفی پور، عبدالرحیم بن عبدالکریم؛ منتهی الأرب فی لغه العرب، کتابخانه سنایی، بی جا، بی تا .
۱۱. طالقانی، سید محمود؛ پرتوی از قرآن، شرکت سهامی انتشار، تهران، ۱۳۶۲ه ش .
۱۲. طباطبایی، محمد حسین؛ المیزان فی تفسیر القرآن، انتشارات جامعه مدرسین، قم، ۱۴۱۷ه ق .

۱۳. طبرسی، فضل بن حسن؛ تفسیر جوامع الجامع، انتشارات دانشگاه تهران و مدیریت حوزه علمیه قم، تهران، ۱۳۷۷هـ ش .
۱۴. طبری، محمد بن جریر؛ جامع البیان فی تفسیر القرآن، دار المعرفه، بیروت، ۱۴۱۲هـ ق .
۱۵. طریحی، فخرالدین؛ مجمع البحرین، چاپ دوم، انتشارات مرتضوی، تهران، بی تا .
۱۶. طنطاوی، عبدالرحمن؛ الجواهر فی تفسیر القرآن، چاپ چهارم، دار احیاء التراث العربی، بیروت، ۱۴۱۲هـ ق .
۱۷. طوسی، محمد بن حسن؛ التبیان فی تفسیر القرآن، داراحیاء التراث العربی، بیروت، بی تا .
۱۸. طبیب، سید عبدالحسین؛ اطیب البیان فی تفسیر القرآن، انتشارات اسلام، تهران، ۱۳۷۸هـ ش .
۱۹. عاملی، علی بن حسین؛ الوجیز فی تفسیر القرآن العزیز، دارالقرآن الکریم، قم، ۱۴۱۳هـ ق .
۲۰. علی، جواد؛ المفصل فی تاریخ العرب قبل الإسلام، دار العلم، بیروت، ۱۹۷۱م .
۲۱. فخر رازی، محمد بن عمر؛ التفسیر الکبیر، چاپ سوم، داراحیاء التراث العربی، بیروت، بی تا .
- فراهیدی، خلیل بن احمد، العین، هجرت، تهران، ۱۴۱۰هـ ق .
۲۲. فضل الله، محمدحسین؛ تفسیر من وحی القرآن، چاپ دوم، دارالملاک لطباعه و النشر، بیروت، ۱۴۱۹هـ ق .
۲۳. فیروزآبادی، محمد بن یعقوب ؛ القاموس المحيط، چاپ دوم، مؤسسه الرساله، بیروت، ۱۴۰۷، ه.ق
۲۴. فیض کاشانی، ملا محسن؛ تفسیر الصافی، چاپ دوم، انتشارات الصدر ، تهران، ۱۴۱۵ هـ ق
۲۵. قرائتی، محسن؛ تفسیر نور، چاپ یازدهم، مرکز فرهنگی درسهای از قرآن، تهران، ۱۳۸۳هـ ش .

۲۶. قرشی سید علی اکبر؛ قاموس قرآن، دار الکتب الإسلامیہ ، چاپ ششم، تهران، ۱۳۷۱ هـ ش .

مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار الجامعة لدرر اخبار الأئمة الأطهار، تحقیق: سید ابراهیم میانجی، محمد

باقر البهبودی، چاپ ۱۴۰۳-۱۹۸۳م، دارإحياء التراث العربی، بیروت- لبنان.